

Datele privind înființarea Comunei Fundu Moldovei, prima atestare documentară, precum și evoluția istorică

Fundu Moldovei apare pentru prima dată într-o hartă redactată de F. G. Bawr în „Carte de la Moldavie pour servir a l’Histoire militaire de la guerre entre les Russes et les Turcs”, publicată la Amsterdam în 1783, ridicată între 1768 – 1774, înainte de ocuparea Bucovinei de către austrieci, sub numele de Moldavie Fundul. În hărțile făcute pentru Bucovina în 1843, apare Ober – Fundul Moldawi – Fundul Moldovei de Sus și Unter – Fundul Moldawi – Fundul Moldovei de Jos. Sub diferite variante, apare în lucrările diferiților istorici și guvernatori militari: Fundo Moldava, Fundo Moldawa, Fundul Moldavii, Fundul Moldowi, Fundul Moldwi, Fundulmoldwi, Moldavi Fundul, Moldawa, Moldowi Fundul.

După războiul ruso-turc(1768-1774), prin pacea de la Kuciuk-Kainargi, partea de nord a Moldovei, denumită ulterior Bucovina, este anexată Imperiului Habsburgic. Ca urmare, o parte a Ocolului Câmpulungului Moldovenesc din care făcea parte și satul Fundu Moldovei intră începând din anul 1775 în teritoriul ocupat, datorită modului în care a fost fixată granița.

Colacu, la origine a fost un cătun al satului Fundu Moldovei, semnalat în documentele istorice întâia oară de Teodor Bălan în „Documente Câmpulungene”.

În dicționare, etimonul *colac* provine din limba bulgară, semnificând un produs de panificație în formă de inel, împletit din două sau trei suluri de cocă. Poate avea și sensul de răsplată obligatorie pe care o dădea proprietarul celui care îi ducea vite sau obiecte pierdute. De asemenea, ar putea avea și sensul de obiect de formă inelară (ghizd la o fântână). Întrucât apa Moldovei face un ocol mare, înconjurând „dâmbul” care face legătura între Fundu Moldovei de Sus și „cela popor” , ridicând șoseaua cu 35 m, locul s-a numit Cârligătura, alcătuind un cătun ce înconjoară Dâmbul Colacului.

Hotarul oficial al satului Colacu se întinde de la Pârâul Tonigăreștilor până la Cârligătură inclusiv. Concluzia este că din punct de vedere etimologic, numele satului provine de la Dâmbul Colacului, în jurul căruia s-a format cătunul de formă inelară, Cârligătura, denumirea extinzându-se apoi asupra întregului sat Colacu.

Botuș este un sat aparținând de moșia Fundu Moldovei. Este un toponim al cărei familii cuprinde forme numeroase: Botoș, Botăș, Botușul Mare – denumiri înregistrate în harta austriacă din 1773 – 1774 și în Dicționarul Bucovinei din 1908 și hărțile actuale – Botașel, Botașan, Botușan, Botoșana, Botoșanii, Botoșani, Botășenii, Botușenița.

Etimologic, un cercetător al Institutului de istorie „Alexandru Xenopol” din Iași, semnalează faptul că boieroaica Maria Cănanău a fost căsătorită cu jîtnicerul Botiș din Dorohoi și că moșia dăruită de Grigore Calimah, voievod cu mai mulți munți din ținutul Câmpulungului Moldovenesc, includea și muntele Botăș, care s-a numit așa după numele soțului ei.

O altă variantă etimologică ar fi aceea că în anumite localități ale Țării Dornelor se purtau opinci din piele de vițel, nedubite și fără gurgui, rotunde în vârf și care se numeau botuși. Satul Botuș din Comuna Iacobeni și-a luat denumirea de la acest tip de opinci, care provocau mare haz la vederea lor prin alte localități.

Profesorul Ionel Dârdală, ținând conferințe în sala Căminului Cultural Botuș a prezentat alte etimologii, cum ar fi: satul de după botul dealului (dâmbul Colacului), oamenii din acest sat umblau încălțați în botoșei (încălțăminte care era purtată în Moldova) sau că erau „botoși” (răi de gură, certăreți).

Cercetătorul Ioan Iosep dedică acestui subiect o lucrare în care menționează că: „Într-o regiune cum este cea a Obcinilor, în care creșterea oilor are vechi tradiții, inclusiv sub forma transumanței, originea toponimului ar trebui pusă, după părerea noastră, în legătură cu creșterea oilor așa – zise botoșe, botoașe sau botoșele, sistem asociat transumanței (estivaj, butușie) și care coexistă în mod necesar cu aceasta. El presupunea scoaterea, din turma care pleca în transhumanță, a oilor mai bătrâne sau sterpe și a berbecilor care prisoseau, alcătuindu-se turme mai mici. În concluzie, toponimele Botoș – Botuș, la origine nume de pășuni și de munți pe care pășteau oile botoașe, a trecut ulterior la ape și la așezări. Sistemul pastoral respectiv trebuie să fi fost de mult părăsit, probabil odată cu dispariția transumanței; numai așa se explică de ce numele comun „botoș” a fost uitat, ca de altfel și însăși amintirea transumanței”.

După Marea Unire din 1918, satul apare înglobat Comunei Fundu Moldovei, conform Decretului 10.972/1925, iar în 1954, devine comună, pierzând cătunele Pârâul Negrii și Valea Stânii care trec la Comunele Breaza, respectiv Cârlibaba.

Braniștea reprezintă alt sat aparținător Comunei Fundu Moldovei, desprins din satul Botuș, conform împărțirii administrativ-teritoriale a R.P.R. din anul 1956 și revenit comunei după 1968. În această perioadă a aparținut ca sat dependent de Comuna Botuș.

La începutul secolului al XX-lea i se spunea Botuș – Branîștea, iar oamenii din centrul comunei îi spuneau „cela popor”, probabil un popor neamestecat cu germani și evrei. Prin noțiunea de „popor” se înțelegea un loc în care trăia un alt fel de locuitori. Etimologic, semnifica o pădure sau parte de pădure în care e interzisă tăierea lemnului, pădure bătrână de peste 25 de ani sau moșie domnească.

Obcina Ursului este un sat ce aparține de Comuna Fundu Moldovei, având aceeași situație ca și precedentele. Obcina desemnează o formă de proprietate în devălmășie sau o formă de relief sub aspect de culmi muntoase prelungite, cu înălțime de 1000 – 1500 m pe care se ridică din loc în loc vârfuri nu prea înalte și pe care se poate umbla cu carul. Este o zonă unde hălăduiesc urși.

Botușel apare trecut în Tezaurul Toponimic al României. Moldova, sub forma Botușelul, iar la ancheta etnolingvistică efectuată în 1969 se consemnează forma Botoșelul. Are aceeași situație ca celelalte sate desprinse din Comuna Botuș. Pârâul Botușel desparte satul Obcina Ursului de satul Botușel.

Deluț este un cuvânt care semnifică diminutivul unui deal. Este trecut în Tezaurul Toponimic al României. Moldova sub forma Deluțul, sat aparținând Comunei Fundu Moldovei și integrat Comunei Botuș după 1956. Se mărginește cu culmea Botușului Mare și pâraiele Orata și Botușel.

Delnița are aceeași situație ca și satul Deluț, mărginându-se cu Comuna Iacobeni, satul Smida Ungurenilor, Pârâul Orata și satul Botuș. Etimologic, delnița în evul mediu reprezenta partea moșiei satului care se afla în stăpânirea ereditară a unei familii de țărani ce locuiau în satul respectiv; ea era o formă de stăpânire specifică obștii. De asemenea, poate însemna și o parte dintr-o anumită subîmpărțire structurală a pământului (exemplu: „Patru delnițe de fânaț”).

Smida Ungurenilor, împreună cu Plaiul lui Mustici reprezintă cele mai mici sate ale comunei. Se află în partea sudică a comunei, mărginându-se cu Pârâul Delnița, vârful Colacului, apa Moldovei și Cârligătura. Smida semnifică un teren pe care se află un desiș de arbori tineri sau de arbuști cu spini, ori cu zmeuriș. Se numește Smida Ungurenilor întrucât acolo s-au stabilit, în secolul al XVII-lea mai mulți băjenari ardeleni (ungureni). Antroponimul Ungureanu este frecvent și în zilele noastre.

Plaiul lui Mustici are următoarea legendă: Se spune că în acele locuri trăia un haiduc cu numele Mustici. Pentru a putea trece prin acele locuri stăpânite de păduri bătrâne, el a făcut o cărare prin pădure care, de atunci, s-a numit drumul sau plaiul lui Mustici. Plaiul lui Mustici este unul din satele aparținătoare Comunei Fundu Moldovei și are aceeași evoluție ca și satul Braniștea. Se află în nordul comunei, la hotar cu Comuna Breaza, delimitat de apa Moldovei, Pârâul Plai și Pârâul Gârbe. Din punct de vedere etimologic, semnifică o regiune de munte sau de deal aproape plană, acoperită cu pășuni, sau drum pe coasta unui munte sau pe un munte; potecă. Provine de la cuvântul latinesc *plagiarius*.

Denumirea Comunei Fundu Moldovei, după informații primite de la cei mai vârstnici cetățeni, ar proveni de la faptul că această localitate este așezată pe malurile Râului Moldova, iar toponimicul Fundu Moldovei trebuie căutat în ”*fundus-ul*” latin, care are sensul de proprietate, moșie, loc anumit și care denumire, deci, ar însemna un loc, o moșie anumită, pe malul Moldovei.

O altă variantă ce poate fi admisă este că acest ținut de pe valea Moldovei ar fi constituit în vechime un capăt, un fund al Țării Moldovei – deci Fundu Moldovei.

După ocuparea Bucovinei de către austrieci (anul 1775), localitatea se dezvoltă spre sfârșitul sec. XVIII-lea și în primele decenii ale sec. XIX-lea. Siliți de condițiile de mediu neprielnice, ocupația de bază a locuitorilor a rămas creșterea animalelor, îndeletnicire care însă, în momentul de față se împletește cu noi meserii, predominând mineritul. În sec. al XIX-lea și mai cu seamă după anul 1950 când se descoperă un zăcământ cuprifera important în subsolul Dealului Negru și noi zăcămintele argintifere și feroase, exploatarea minieră continuă. În aceeași perioadă începe exploatarea calcarelor din cariera Braniștea, care sunt prelucrate în Furnalul de la Pojorâta, pentru obținerea varului.

Construirea căii ferate Pojorâta – Fundu Moldovei în anii 1902 – 1903, contribuie la intensificarea valorificării bogățiilor subsolului până în anul 1918, pentru ca între cele două războaie mondiale exploatarea minieră să stagneze și să se reia activitatea ulterior.

Din anul 1948 încep cercetările geologice și se exploatează în anii 1950-1952 zona I-a din Dealul Negru și Prașca, minereu brut care este transportat prin gara CFR la Baia Mare. În anul 1967 intră în exploatare zăcământul din Dealul Negru și se prepară la flotația care s-a construit în anul 1966 la Fundu Moldovei și care producea lunar aproximativ 32 tone de cupru metal în concentrație.

În anii 1969 – 1971 se prepară aici și minereul adus din satul Gemenea, Stulpicani, apoi prin anul 1975 se dă în exploatare zăcământul de la mina Mestecăniș.

În anul 1983 se dă în exploatare mina Prașca. În prezent se lucrează în mina Dealul Negru prin deschiderea în adâncime până la cota +550 prin puțul Tonigărești, iar mina Prașca prin puțul Prașca până la cota de +600.

Se pregătește intrarea în exploatare a minei Mănăila-Bașca cu zăcămintele cuprifere complexe.

După anii 1970 se deschide cariera de piatră (rocă) dolomită de la Pârâul Cailor, fiind granulat la anumiți parametri și se transportă prin stația CFR Pojorâta la Sidex Galați, fiind folosit ca fondant la obținerea oțelurilor.

Fundu Moldovei este locul unde se mai pot întâlni obiceiuri și tradiții, așa cum în unele părți le mai povestesc doar bătrânii: la momentele importante din viața omului - naștere, nuntă, înmormântare - și la diferite date din calendar, în special la cele două mari sărbători: Paștele - împistritul ouălor, binecuvântarea bucatelor de la Slujba de

Înviere - și cele de iarnă, respectiv de Crăciun și de Anul Nou - colinda; clopoțelul; buhaiul; jocurile cu măști; capra și cerbul; ursul; moșul și baba; mirele și mireasa; semănatul; teatrul popular; steaua, multe din acestea, datorită acurateții filonului de folclor autentic, înregistrate și aflate de ani buni în arhivele unor televiziuni din țară și străinătate.